

TÜRKİYE'DE BİLGİ EDİNME HAKKI: BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE WEB SAYFALARI ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Yrd. Doç. Filiz Tufan EMİNİ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,

E-mail: ftemini@comu.edu.tr

Çağlar Eren AYAZ

Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

E-mail: ceayaz@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>Makale Geçmişi: Geliş: 2018-01-22 Kabul: 2018-02-14</p> <p>Anahtar Kelimeler: Bilgi, Bilgi Edinme Hakkı, Açıklık, Şeffaflık, Büyükşehir Belediyeleri</p>	<p><i>Bu çalışma, Türkiye'de bilgi edinme hakkının gelişimini ve geldiği son durumu 30 büyükşehir belediyesinin web sayfaları üzerinde yapılan bir inceleme üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Elde edilen sonuçlar, bilgi edinme hakkına ilişkin yasal ve yönetsel düzenlemelerin büyükşehir belediyelerinde uygulamaya aktarılmasında sorunlar olduğunu ortaya koymaktadır. Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik hükümleri gereği web sitesinde yayımlanması gereken bilgi ve belgeler, birçok büyükşehir belediyesi tarafından yayımlanmamaktadır. Daha demokratik ve şeffaf bir yönetimden bahsedilebilmesi açısından, bilgi edinme hakkı kullanımının önündeki engeller ortadan kaldırılmalı, yasal ve yönetsel düzenlemelerin uygulamaya yansıtılması sağlanmalıdır.</i></p>
<p>DOI: 10.26809/joa.2018.002</p>	

RIGHT TO INFORMATION IN TURKEY: THE REVIEW OF METROPOLITAN MUNICIPALITY WEBSITES

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article History: Received: 2018-01-22 Accepted: 2018-02-14</p> <p>Keywords: Information, Right to Information, Openness, Transparency, Metropolitan Municipalities.</p>	<p><i>This paper aims to review the evaluation and current status of right to information in Turkey through examining the websites of 30 metropolitan municipalities. The results have revealed the problems for implementation of judicatory and administrative regulations concerning right to information. The information and documents that have to be published according to the Act of Basis and Principles for Right to Information are not available on the websites of most of the metropolitan municipalities in Turkey. Obstacles to use the right to information should be eliminated and judicatory and administrative regulations should be put into practice in order to talk about more democratic and transparent administration.</i></p>
<p>DOI:10.26809/joa.2018.002</p>	

1. GİRİŞ

Bilgi edinme hakkı, ilk olarak 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmakla beraber, 20. yy. ikinci yarısından itibaren önem kazanmaya başlayan bir kavramdır. Bu yıllarda özellikle yönetimin sosyal ve ekonomik hayata aşırı müdahalesi ile artan yolsuzluk ve yozlaşmanın önüne geçilmesi gereksinimi, yeniden yapılanma çalışmalarının, yönetsel sorunların temelinde yer aldığı düşünülen gizlilik ve dışa kapalılık eğilimlerinin önlenmesi ve açıklık ve şeffaflık ilkelerinin benimsenmesi doğrultusunda gelişmesi ile sonuçlanmıştır.

Vatandaşa bilgi edinme hakkının tanınması, hem vatandaş açısından hem de devletler açısından olumlu birtakım gelişmeleri beraberinde getirmektedir. Bu gelişmelerden en önemlisi, idarenin keyfi eylemlerini denetlemesi ve hesap verebilirlik mekanizmalarının harekete geçirilmesi suretiyle, hem devletlerin yozlaşma ve yolsuzluklarının önlenmesi ve etkinlik-verimlilik artışının sağlanması, hem de devlet-toplum ilişkilerinin ve bu ilişkideki güven ortamının gelişmesidir. Devlet toplum ilişkileri açısından gerçekleşmesi beklenen bir diğer sonuç, yöneten-yönetilen ilişkilerinin geleneksel yaklaşımda olduğu gibi yukarıdan aşağı yönlü/tek taraflı yapısının, yerini karşılıklı anlayış ve iş birliğine dayanan iki taraflı bir yapıya bırakmasıdır.

Kamuoyu denetimi mekanizmalarının ve hesap verebilirliğin işleminde, vatandaşın gereksinim duyduğu bilgiye, dilediğinde ulaşabilmesinin rolü büyüktür. Bilgi edinme hakkı ile, idarenin eylem ve işlemleri ile ilgili bilgi sahibi olan vatandaş, kamu otoritelerini kamu yararı doğrultusunda denetleyebilmekte, idare de söz konusu denetimin kendi belirlediği yasal sınırlar içerisinde kalmasını sağlamış olmaktadır. Böylelikle etkin, verimli ve kaliteli kamu hizmeti sunumu gerçekleşmektedir.

Çağdaş ve demokratik rejimlerin bir diğer önemli ilkesi katılımcılıktır. Yönetsel faaliyetler ile ilgili bilgilere ulaşabilen vatandaşların yönetsel ilgi ve katılım düzeyleri, bilgi edinme hakkının tanınması ile artmaktadır. Devletler, faaliyetleri ile ilgili bilgi alma kanalları açılan vatandaşlar aracılığı ile etkin şekilde denetlenmekte, hesap vermekte, açık ve şeffaf olmaya itilmektedir. Bu vesile ile yönetsel süreçlerde ve sunulan hizmetlerde vatandaş odaklı olan devletlerin meşruiyet zemini genişlemektedir.

Demokrasi, katılımcılık, şeffaflık, açıklık, hesap verebilirlik gibi ilkelere ulaşmanın ve bu bağlamda bilgi edinme hakkının uygulamaya aktarılmasının önemine vurgu yapmayı amaçlayan bu çalışmanın literatür taramasını içeren ilk kısmında, öncelikle bilgi edinme hakkının tanımına, ardından dünyada ve Türkiye'deki gelişimine yer verilecektir. Bilgi edinme hakkının önemli bir parçasını oluşturan idarenin bilgi verme ödevinin yerine getirilmesi açısından, web siteleri, özellikle son zamanlarda önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmanın uygulamaya dönük ikinci kısmında, Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin web sayfalarında yer alması gereken ve Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik ile çerçevesi çizilen bilgilerin analizi ve değerlendirilmesi yapılacaktır.

2. BİLGİ EDİNME HAKKI

Bilgi edinme hakkı, en basit anlamıyla ilgililerin, idarenin tek taraflı iradesiyle yaptığı işlemlerin niteliği ve sonuçları hakkında bilgi alabilmesi ve idarenin elinde bulunan bilgi ve belgelere bireylerin hiçbir bir kısıtlama olmaksızın ulaşabilmesi şeklinde tanımlanabilir (Kaya, 2005: 41). Dar anlamda bilgi edinme hakkı, devletin elinde bulunan her türlü resmi veriye erişim hakkı olarak tanımlanabilir. Genel anlamda ise, herkesin hiçbir devlet müdahalesi olmaksızın kendi seçimi doğrultusunda veya basın ve diğer haberleşme imkânları ile her türlü bilgiyi elde edebilmesini, hiçbir devlet müdahalesi olmaksızın tüm özel

kaynaklardaki bilgiye ulaşabilmesini ve devletin elinde tuttuğu kamuyu ilgilendiren her türlü veriye erişebilmesini ifade etmektedir (Soykan, 2006: 3).

Bilgi edinme hakkı, bir yandan düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğüyle bağlantısı itibariyle, yeni olmayan bir haktır. Diğer yandan yurttaşın yönetimden hesap istemesi hakkıyla bağlantılıdır ve “yeni haklar” kuşağı olarak da anılan üçüncü kuşak hak ve özgürlükler arasında anılmaktadır. Bu çerçevede bilgi edinme hakkı, yöneten-yönetilen ilişkisi açısından, demokratik bir yönetim anlayışının ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir (Hasdemir, 2014: 115). Küresel Ağlar ve Yerel Değerler-Global Networks and Local Values başlıklı önemli bir rapora göre, bilgi edinme hakkının bağlantılı olduğu bilgilenme özgürlüğünün (freedom of information) iki anlamı vardır. İlk anlamda, bu, yasal olarak uygulanabilir bir “hak”tır. İkinci anlamda terimin toplumsal, siyasal boyutları daha öne çıkmaktadır. Bu anlamıyla bilgilenme hakkı, toplumun açıklık derecesinin saptanmasında bir ölçü olmaktadır. Yönetimin işlemlerinin saydam olmasını ve hesap verebilirlik ilkesini akla getirmektedir (Hasdemir, 2014: 115).

Bilgi edinme hakkının temel amacı, idarenin alacağı kararları hukuka uygun biçimde etkileyebilmek için bireylerin bilgilenmesini sağlamaktır (Yıldırım, 1998: 228-229). Bireyler kamu politikalarından etkilenen öznel olarak talep, istek ve şikayetlerini kamu otoritelerine aktarmak için bilgilenme ihtiyacı hissederler. Bu yöndeki ihtiyaç, devletler tarafından garanti altına alınmakta ve bilgi akışının sağlıklı şekilde işlemesi devletlerin sorumluluğunda gerçekleştirilmektedir (Şengül, 2014: 92).

Bilgi edinme hakkı, kamu hizmeti sunumunda güvenilirliği (Grimmelikhuijsen ve Feeney, 2016: 579), adaleti, eşitliği, demokrasiyi, etkinlik (Malamud, 2010: 46) ve verimliliği, bireylere daha yakın bir yönetimi, yolsuzluklarla mücadeleyi, sivil katılımı (Sayogo vd., 2014: 1896), kamusal işlerde halkın denetimine açıklığı, şeffaflığı sağlama işlevlerinin yanı sıra halkın Devlete karşı duyduğu kamu güvenini daha yüksek düzeylere çıkarmada önemli bir rol oynamaktadır. Bilindiği üzere, kamu kurum ve kuruluşlarında açıklık ve şeffaflık kavramı, olumsuz olarak görülen gizlilik kavramının giderilmesi ile yönetilenlerin yönetenlerin işlem ve faaliyetlerini denetlemesinin sağlanması düşünceleri üzerine ortaya çıkmıştır (TBMM, 2003: 2). Şeffaflık ve gizliliğin iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, kurum ve kuruluşların “bilgi verme ödevi”, ikincisi ise, vatandaşların “bilgi edinme hakkı”dır. Kurum ve kuruluşlar; bilgi edinme hakkının kullanılması konusunda yapılan başvuruları cevaplandırmak, bilgi veya belgeye erişimde gereken kolaylıkları sağlamak yoluyla şeffaf yönetimin sağlanmasına katkıda bulunabilirler. Kamu kaynaklarıyla üretilen ve hiçbir gizliliği olmayan bilgilere erişimin gereksiz yere kısıtlanmaması, vatandaşların, kendileriyle ilgili bilgilere kolayca erişiminin sağlanması ve kamusal hizmetle yükümlü kurum ve kuruluşların çalışmalarını görmesini, izlemesini, bilgilenmesini sağlamak amacıyla bilgi edinme hakkının kullanılmasının sınırlarını da belirlemek gerekmektedir. Bilgi edinme hakkını belirlerken göz ardı edilmemesi gereken iki husus, kamusal gizlilik ve kişisel gizliliklerdir. Söz konusu kavramlar bilgi edinme hakkının tanıdığı serbestinin sınırlarını belirlemektedir (TBMM, 2003: 2).

Özetle, bilgi edinme hakkı, kapalı bir yönetim anlayışından açıklığa geçişi, yönetime güveni ve inanmayı, yönetimin yaptığı işlerde tarafsızlığını ve adilane davranmasını, sunduğu hizmetlerin etkili ve verimli olmasını sağlayan bir süreç olarak değerlendirilmektedir (İbiş ve Akdağ, 2015: 158-159). Bu bağlamda bilgi edinme hakkının kabul görmesi iki nedene bağlanabilir. Bunlardan ilki, bu hakkın devleti denetleme işlevini gerçekleştirmek üzere ortaya çıkmasıdır. Açıklık ve hesap verilebilirliği sağlama çabaları bilgi edinme hakkının hızlı bir şekilde tanınmasını sağlamıştır. Böylelikle bir yandan zaten kamuya ait olan bilgilerin kamu ile paylaşılması sağlanırken, bir yandan da dolaylı bir şekilde bireylerin devlet

yönetimine katılımı sağlanmış olacaktır. Bilgi edinme hakkının dünyada hızla yasalaşmasının ikinci nedeni ise, bu hakkın birey-devlet arasında var olan eşitsiz ilişkiye bir denge getirmeyi amaçlamasıdır. Devletin tek yanlı işlem yapma yetkisi karşısında savunma hakları bakımından zayıf konumda olan birey, bu hak sayesinde idare önünde güçlendirilmiş olmaktadır (Soykan, 2006: 3).

2.1. Dünyada Bilgi Edinme Hakkının Gelişimi

İlk kez 1766’da İsveç’te vatandaşlara tanınmış bir hak olan bilgi edinme hakkının tam anlamıyla toplum açısından talep görmesini sağlayan ve hukuka yeni bir düzenleme olarak yansıdığı dönemin 2. Dünya Savaşı sonrasına denk geldiğini söylemek mümkündür (İbiş ve Akdağ, 2015: 158). Genel olarak bakıldığında, bilgi edinme hakkının değişik ülkelerde farklı uygulamaları söz konusu olsa da, bu hakkın sağlanması ülkelerin “dürüstlük”, “açıklık” ve “hesap verebilirlik” ilkelerini hayata geçirme oranı ile ilgili olmaktadır. Birleşmiş Milletler Örgütü’ne göre; kamu yönetiminde “dürüstlük” ile, devlet işlerinin doğru bir şekilde yapılması; “açıklık” ile, kamu sektöründeki performans ve kararlar ile ilgili güvenilir bilgiye kamunun zamanında ulaşabilmesi; “hesap verebilirlik” ile ise, kamu görevlilerinin işleriyle ilgili kamu kaynaklarının kullanımı ve önceden belli performans amaçlarını tutturma konusundaki başarısızlıklarına cevap verebilirliklerini beyan etme yükümlülükleri kastedilmektedir (Armstrong’dan aktaran; Önen, 2016: 66). Günümüzde vatandaşların daha açık – şeffaf ve hesap veren bir yönetim talebi ve bilgi edinme hakkının gündeme gelmesi, modernleşme sürecinin bir parçası sayılmaya başlanmıştır. Yönetimin şeffaflığı ve açıklığı, elbette birtakım istisnalar dahilinde olacaktır ancak bu istisnaların özenle belirlenmesi ve gizliliğin minimuma indirilmesi önemlidir (Robertson, 1999: 9-13).

Bilgiye erişim hak ve özgürlüğünün devletlerin sınırlarını aşarak yaygın hale gelmesinde uluslararası kurumların önemli payı vardır. Uluslararası kurumların ülkelerin tecrübelerinden istifade ederek yapmış oldukları düzenlemeler bilgi edinme hakkına evrensel nitelik kazandırmıştır (Şengül, 2014: 92). Bilgi edinme konusunda temel alınacak uluslararası referanslar (Yağmurlu, 2007: 69) arasında ilk sırada BM Genel Kurulunun 1948 yılında ilan ettiği İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi yer almaktadır. Bildirgenin 19. maddesine göre, “Herkesin düşüncelerini açıklama özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın bilgi ve düşünceleri her yoldan aramak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar”. Bu haliyle bu madde, hali hazırda mevcut olan bilgiye erişim dışında, bireyler tarafından talep üzerine istenebilecek bilgilere erişim konusunda da devlete pozitif bir ödev yüklemektedir (Soykan, 2006: 5).

İkinci önemli kaynak, 1950 yılında imzalanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesidir. Sözleşmenin 10/1 maddesine göre, “Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım hakkına sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak veya vermek serbestisini içerir”. Maddede de görüldüğü üzere, ifade özgürlüğünün bir unsuru da haber veya fikirlerin serbestçe alınması, edinilmesidir. Yaymak, iletmek veya vermek nasıl ki kişinin kendisini ifade etmesinin bir sonucu ise, bunun gerçekleştirilmesi için de yine başkalarının bu özgürlüklerinin (haber veya düşünceleri yayma-iletme-verme özgürlüklerinin) kısıtlanmamış/engellenmemiş olması gerekmektedir. Yani birilerinin ifade özgürlüğü bağlamında bilgi alabilmeleri için, birilerinin de bilgi vermeleri, yaymaları önünde herhangi bir sınırlama olmaması gerekmektedir (Soykan, 2006: 4).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından üye ülkelere tavsiye niteliği taşıyan 28 Eylül 1977 tarihli ve 77/31 sayılı “İdari İşlemlerin Karşısında Bireyin Korunması Hakkında Karar” ile vatandaşların dinlenilme hakkı, bilgi kaynaklarından yararlanma hakkı, idari işlemlerin oluşumuna katılma ve kendini temsil hakkı, idari işlemlerin gerekçeli olması ve

bireylerin idari işlemlere karşı başvuru yollarının belirtilmesi hak ve ilkeleri kabul edilmiştir (Kuntbay, 1978: 4). Avrupa Konseyi’nin kamu kurumları tarafından tutulan bilgiye erişim 81(19) hakkında kararına göre, kişilere bilgi edinme hakkı konusunda garantiler sağlanmalı, hakkın uygulanması eşitlik temeli üzerinde yapılmalı ve hakkın etkin kullanımı için gerekli olanaklar sağlanmalıdır. Karar gereğince herkes, yasama ve yargı organları hariç kamu otoritelerinin elindeki belgelere ulaşabilir (Şengül, 2014: 95). 1984 yılında kabul edilen Bireysel Karakterli Verilerin Otomatik İşlenmesi Açısından Kişilerin Korunması için Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve 1992 yılında kabul edilen “Avrupa Konseyi Anlatım ve Bilgi Özgürlüğü Bildirgesi”, aynı doğrultudaki gelişmelerdir.

Bu kaynaklara ilaveten Avrupa Birliği Kurucu Anlaşması 255(2) ve 30 Mayıs 2001 tarihli 10047/2001 sayılı tüzük, “Birlik vatandaşı olan özel ve tüzel kişiler, Birliğin kurum, kuruluş ve birimlerinin ürettikleri her türlü bilgiye ulaşma hakkına sahiptirler” ifadesi ile bilgi edinme hakkını vurgulamıştır (Yağmurlu, 2007: 69).

Avrupa Konseyi’nin 21 Şubat 2002 tarihli “Yönetmelik Belgelere Erişim” başlığını taşıyan tavsiye niteliğindeki kararına göre belgelere erişim eşitlik temelinde yapılmalı ve açık kurullarla belirlenmelidir. “Kamuoyunun devlet faaliyetleri konusunda fikir sahibi olmasını sağlamak ve böylece genel yararın oluşumuna halkın katılımını kolaylaştırmak, kamu yönetiminin etkin işleyişini sağlamak, bütünlüğünü korumasına yardımcı olmak ve yozlaşmanın önüne geçmek ve kamu yönetiminin meşruluğunu güçlendirmek”, yönetmelik belgelere erişim hakkının sağlayacağı yararlar şeklinde sıralanmış, karar 2009 sözleşmesine esin kaynağı olmuştur (Şengül, 2014: 95-96).

Kamu yönetimlerindeki resmî belgelere erişiminin Avrupa Konseyi düzeyinde kişilere hak olarak tanınması 2009 yılında kabul edilen Avrupa Konseyi Belgelere Erişim Özgürlüğü Sözleşmesi ile gerçekleşmiştir. Sözleşme, bilgi edinme hakkı konusunda doğrudan ve kapsamlı düzenlemeleri ihtiva etmektedir. 1970’li yıllardan itibaren aldığı tavsiye kararlarıyla bilgi edinme hakkını gündeme getiren Avrupa Konseyi, sözleşmeyle birlikte bu hakkı sistematik bir çerçeveye kavuşturmuştur (Şengül, 2014: 92).

2.2. Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı

İlk uygulamaları İskandinav ülkelerinde görülen bilgi edinme hakkının, Batı demokrasilerinde köklü bir geçmişi vardır. Türkiye’de ise, çeşitli resmi raporlarda eksikliğin doğurduğu sonuçlar seksenli yıllarda dile getirilmeye başlanılmış, bilgi edinme hakkının özellikle yeniden yapılanma çalışmaları kapsamında vatandaşın katılımını teşvik edeceği ileri sürülmüştür (Tansuğ, 2003: 121).

29.11.2002 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan Hükümet Programında “Bilgi edinme hakkı, toplumun bütün kesimlerinde yaygınlaştırılacak ve bunu sağlamak için Vatandaşın Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çıkarılacaktır.” Hükmüne yer verilmiştir (TBMM, 2003: 1). 03.01.2003 tarihli Acil Eylem Planında Vatandaşın Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısının 3 ay içerisinde hazırlanacağı ifade edilmiştir. Buna göre (Kalkınma Bakanlığı, 2003: 23),

- Şeffaflaşmanın sağlanabilmesi ve vatandaşların haklarını daha etkin arayabilmesi için bilgi edinme hakkı bütün vatandaşları kapsayacak şekilde geliştirilecek, böylece kamu kuruluşlarının karar alma süreçlerinde şeffaflık ve hesap verilebilirlik sağlanacaktır.
- Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra uygulanabilmesi için kuruluşların kendi içlerinde gerekli hazırlıkları süratle tamamlamaları sağlanacak, evrak akış ve karar alma süreçleri gözden geçirilecek, vatandaşa yol göstermek ve yardımcı olmakla görevli birimler oluşturularak sorumlular belirlenecektir.

- Kuruluş düzeyinde tatmin olmayan vatandaşın başvuru mercii olacak ulusal düzeyde bir birim oluşturulacak, bu birimin de yetersiz kalması durumunda yargı yoluna gidilmesi sağlanacaktır.
- Böylece, idare ile vatandaş arasındaki ihtilaflar da azalacağından yargının hızlı çalışması sağlanmış olacaktır.

Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısının 41. maddesinde de “Gerçek ve tüzel kişiler, kanunla belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bilgi edinme hakkına sahiptir. Kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişilerin talep etmeleri halinde, istenen bilgi ve belgeleri kanunda belirtilen istisnalar dışında vermekle yükümlüdür. Kamu kurum ve kuruluşları, görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki temel nitelikli karar ve işlemlerini, mal ve hizmet alımlarını, satımlarını, projelerini ve yıllık faaliyet raporlarını bilgi iletişim teknolojilerini de kullanmak suretiyle kamuoyunun bilgisine sunarlar” ifadesi yer almaktadır (Başbakanlık, 2003: 44-45).

Bu gelişmeler ışığında 24.04.2004 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun amacı, “demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemek” şeklinde ifade edilmiştir (md.1). Türkiye’de ikamet eden yabancılar ile Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler, isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, bu Kanun hükümlerinden yararlanırlar (md. 4). Kurum ve kuruluşlar, bu Kanunda yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idarî ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler (md. 5).

Kanun genel olarak önce bilgi edinme hakkının sınırlarını belirledikten sonra bu hakka ilişkin temel esasları ortaya koymaktadır. Bu hakkın uygulama usulü olarak ilgili idarelere başvuru usulleri, idari itiraz merci usulleri ve hakka ilişkin sınırlamaları göstermekte ve düzenlemektedir. Kanunun uygulanmasıyla ilgili olarak, adı “Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasıyla İlişkin Esas ve Usuller” olan bir yönetmelik de çıkarılmıştır. Bu yönetmelik 27 Nisan 2004 tarihli ve 2441 sayılı Resmî Gazete de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Ayanoğlu, 2006: 52).

Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, doğrudan bir Anayasal dayanağı bulunmaksızın yürürlüğe girmiştir. 2010 Anayasa değişikliğine kadar Kanun, anayasadaki çeşitli hak ve özgürlüklerle ilişkilendirilmiştir. Hukuk devleti, düşünce ve ifade özgürlüğü, dilekçe hakkı, hak arama özgürlüğü, basın özgürlüğü gibi ilkelerin bilgi edinme hakkının dayanağı olduğu konusunda görüşler ileri sürülmüş, bu anayasal ilkelerle bilgi edinme hakkı arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu ifade edilmiştir (Kaya, 2005: 210; İbiş ve Akdağ, 2015: 160). 2010 Anayasa değişikliğiyle bilgi edinme hakkının anayasal değeri konusunda yapılan tartışmalar sonuçlanmış ve bu hak anayasal düzeyde koruma altına girmiştir. “Dilekçe Hakkı” başlığını taşıyan 1982 Anayasası’nın 74. maddesi “Dilekçe, Bilgi Edinme ve Kamu Denetçisine Başvurma Hakkı” şeklinde değişmiştir. Bu maddeye eklenen fıkrayla herkesin bilgi edinme hakkına sahip olduğu anayasa tarafından benimsendiğinden bilgi edinme hakkı temel bir hak olarak anayasal niteliğe kavuşmuştur (Şengül, 2014: 97).

2.3. Bilgi Edinme Hakkının İşleyişinde Yönetimin Yükümlülükleri

Bilgi Edinme Hakkı Kanununun yürürlüğe girmesi, açık ve şeffaf bir yönetim sağlanması açısından güzel bir gelişmedir. Ancak yeterli değildir. Kanundaki olumlu değişikliklere paralel olarak her şeyden önce zihniyetlerin de değişmesi gerekmektedir. Bilgi Edinme Hakkı Kanununun hayata geçmesi için bürokraside, kamu kurum ve kuruluşlarında bir dirençle karşılaşılmadan kanunların amacına uygun olarak uygulanması gerekmektedir.

Burada, kamu kurumlarına, siyasi otoriteye, iktidara, yürütme organına da çok önemli görevler düşmektedir (Yergök, 2003). Bu amaçla, birtakım tedbirlerin alınması, vatandaşların bilgi edinme hakkı ile ilgili farkındalığının artırılması, bilgi almanın bir “hak” olduğunun benimsenmesi ve bu hakkın kullanılmasının sonuçlarının/etkileri ile ilgili bilgilendirme yapılması gerekmektedir (Mendel, 2008: 33).

Bilgi edinme hakkının etkili ve verimli bir şekilde işleyebilmesi, yönetim yapısında kökleşmiş olan gizlilik/kapalılık eğilim ve alışkanlıklarının terkedilmesine bağlıdır. Bu açıdan bakıldığında bilgi edinme hakkı, yönetimde gizlilik kültürünün de yerini şeffaflık ve açıklık kültürüne bırakmasına dayanmaktadır (Mendel, 2008: 33). Bu açıdan bakıldığında, bir yönetimin saydam, şeffaf ve açık olduğuna ve kamu yararına işlediğine vatandaşların inanmasının en geçerli yolunun, yönetsel bilgi ve belgeleri ilgililere açıklamaktan geçtiği (Yergök, 2003) ifade edilmektedir.

Dolayısıyla bilgi edinme hakkının düzenlenmesiyle yönetim, bilgi edinme sürecinde bireyin bilgi gereksinimi konusunda, başta düzenli aralıklarla bilgi sunmak olmak üzere, olumlu ve olumsuz birtakım yükümlülükler altına sokulmuş bulunmaktadır. Bilgi edinme hakkı kanunu kapsamında ve kanun kapsamı dışında idare, kimi zaman hareketsiz kalma, bilgilenme hakkının kullanılması sürecini izleyerek bireyleri yanlış bilgilendirme ve yönlendirmelerden koruma, kimi zamansa aktif olarak bireylerin bilgiye ulaşma taleplerini karşılama ve kolaylaştırma yükümlülüğü altındadır (Çolak, 2005).

Türkiye’de bilgi edinme hakkının etkin biçimde kullanılması çerçevesinde, yönetimlerin yükümlülükleri, “Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasıyla İlişkin Esas ve Usuller” yönetmeliğinde şu şekilde sıralanmıştır (Yönetmelik, 2004):

- Belgelerin tasnifi, belge kayıt, dosyalama ve arşiv düzeniyle ilgili gerekli idari ve teknik tedbirlerin alınması,
- Belgelerin, bilgi iletişim teknolojilerini kullanmak suretiyle kamuoyunun bilgisine sunulması (zorunlu ve ihtiyari bilgi-belgeler şeklinde sınıflandırılmıştır),
- Bilgi edinme birimleri oluşturmak.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Dünyada e-devlet uygulamalarının yaygınlaşması ve elektronik ortamdan hizmet sunumunun gerçekleşmesi ile birlikte, web sitelerinin kullanılabilirliği de büyük önem kazanmıştır. Kamu kurumlarının web siteleri, bu çalışmanın konusunu oluşturan Bilgi Edinme Hakkı Kanununa göre, vatandaşların bilgi edinme gereksinimlerini karşılayacak düzeyde tasarlanmalıdır. Nitekim, Bilgi Edinme Hakkı Kanununun 31. maddesi uyarınca hazırlanan Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik; kamu kurumlarının kurumsal internet sayfası üzerinden veya zorunlu hallerde kurumsal internet sayfasından link verilmek suretiyle birime ait internet sayfası üzerinden kamuoyunun bilgisine sunmaları gereken zorunlu ve ihtiyari kalemleri düzenlemiştir.

Çalışmanın amacı, Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde hazırlanan Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik hükümlerince, web sitelerinde yer vermeleri gereken zorunlu ve ihtiyari bilgilerden hangilerine ne düzeyde yer verdiklerinin incelenmesidir.

4. ARAŞTIRMANIN EVRENİ YÖNTEMİ VE SINIRLILIKLARI

Çalışma, 2017 yılı Haziran-Ekim ayları arasında Türkiye’deki büyükşehir belediyelerinin web sitelerinin incelenmesine dayanmaktadır. Web siteleri, Bilgi Edinme Hakkı Kanununun 31. maddesi uyarınca hazırlanan Bilgi Edinme Hakkı Kanununun

Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde, bilgi edinme hakkının etkin olarak kullanılabilmesi ve bilgi edinme başvurularından kaynaklanan iş yükünün en aza indirilebilmesi amacıyla, büyükşehir belediyelerinin kurumsal internet sayfalarını yeniden şekillendirirken hangi bilgilere yer verdiğini ortaya koymak için incelenmiştir. Büyükşehir belediyelerinin web siteleri, yukarıda ifade edilen tarih aralığında ziyaret edilerek, önceden hazırlanan analiz formu üzerinde gerekli işaretlemeler yapılmış ve bu form tablo haline getirilerek sonuçlar yorumlanmıştır.

5. BULGULAR

Bilgi Edinme Hakkı Kanununun 31. maddesi uyarınca hazırlanan Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğe göre (Yönetmelik, 2004), Bilgi edinme hakkının etkin olarak kullanılabilmesi ve bilgi edinme başvurularından kaynaklanan iş yükünün en aza indirilebilmesi amacıyla kurum ve kuruluşlar;

- a) Görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki bilgi veya belgelerin konularını ve bunların hangi birimde mevcut olduğunu ihtiva eden kurum dosya planlarını,
- b) Görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki temel nitelikli karar ve işlemlerini, mal ve hizmet alımlarını, satımlarını, projelerini ve yıllık faaliyet raporlarını,
- c) Görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki kanun, tüzük, yönetmelik, Bakanlar Kurulu kararı veya diğer düzenleyici işlemlerin neler olduğunu, yayımlanmışsa hangi tarihli ve sayılı Resmî Gazetede yayımlandığını, görev ve hizmet alanlarıyla ilgili mevzuatın değişiklikleri işlenmiş halini, bilgi iletişim teknolojilerini kullanmak suretiyle kamuoyunun bilgisine sunarlar.

Kurum ve kuruluşlar, Kanun ve bu Yönetmelik hükümleri çerçevesinde, bilgi edinme hakkının etkin olarak kullanılabilmesi ve bilgi edinme başvurularından kaynaklanan iş yükünün en aza indirilebilmesi amacıyla kurumsal internet sayfalarını bu madde hükümlerine göre yeniden şekillendirir. Bu Yönetmelik kapsamındaki kurum ve kuruluşlar, bu bilgileri tek tek birimler bazında, aynı kurumsal internet sayfası üzerinden; zorunlu hallerde kurumsal internet sayfasından link verilmek suretiyle birime ait internet sayfası üzerinden kamuoyunun bilgisine sunarlar (md. 6).

Kurum ve kuruluşlar, görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki bilgi veya belgelerin konularını ve bunların hangi birimde mevcut olduğunu ihtiva eden kurum dosya planlarını, konuyla ilgili mevzuatta belirlenmiş ilkelere uygun olarak düzenlerler. Kurum dosya planları, kurum ve kuruluşların basın ve halkla ilişkilerle görevli birimlerinde oluşturulacak bilgi edinme birimlerinde bulundurulur ve bunlardan yeterli sayıda nüsha başvuru sahiplerinin istifadesine sunulur. Kurum dosya planlarının bir örneği de kurum ve kuruluşların kurumsal internet sayfalarından kamuoyunun bilgisine sunulur (md. 6).

Bilgi edinme hakkının, elektronik ortamda kullanımını kolaylaştırmak maksadıyla, başvuru formları ile kurum ve kuruluşların bilgi edinme birimlerinin elektronik posta yoluyla başvuru kabul edecek elektronik posta adresleri, kurum ve kuruluşların internet sayfalarında yayımlanır. Bu başvuru formları ayrıca, başvuru sahiplerinin istifadesi amacıyla bilgi edinme birimlerinde sürekli bulundurulur (md. 6).

Kurumların internet sayfalarında yer vermeleri gereken zorunlu bilgi ve belgeler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 1: Kurumların İnternet Sayfalarında Bulunması Zorunlu Bilgiler

	Bilgi Edinme Başvuru Butonu / Bilgi Edinme Başvuru Formu ve Başvuruların Kabul Edileceği E-Posta Adresi	Standart Dosya Planları	Temel Nitelikli Karar ve İşlemler		Mal ve Hizmet Alım/Satım İhaleleri	Projeler	Yıllık Faaliyet Raporları	Denetim Raporları	Görev ve Hizmet Alanına Giren Konulara İlişkin Mevzuat
			Meclis Kararları	Encümen Kararları					
ADANA	✓ ²	X	✓	X	✓	✓	✓	✓	✓
ANKARA	✓	X	✓	X	✓	X	✓	X	X
ANTALYA	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	X ¹	✓
AYDIN	✓	X	✓	X	✓	✓	✓	X	✓
BALIKESİR	✓	X	✓	X ¹	✓	✓	✓	X	✓
BURSA	✓	X	✓	X	✓	✓	✓	✓	✓
DENİZLİ	✓	X	✓	X	✓	✓	✓	X	✓
DIYARBAKIR	✓	X	✓	X	✓	✓	X ¹	✓	✓
ERZURUM	✓	X	✓	X	✓	✓	✓	X	✓
ESKİŞEHİR	✓	X	✓	X	✓	X	✓	X	✓
GAZİANTEP	X ¹	X	X	X	✓	X	✓	X	✓
HATAY	✓	✓	✓	X ¹	✓	✓	X ³	X	X
MERSİN	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	X	✓
İSTANBUL	✓	X	✓	X	✓	✓	X	X	X
İZMİR	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	✓
KAYSERİ	X	X	✓	X	✓	✓	✓	X	✓
KOCAELİ	✓	X	✓	X	✓	✓	✓	X	✓
KONYA	✓	X	X	X	✓	X	X	X	✓
MALATYA	X ¹	X	X ³	X	✓	✓	✓	X	✓
MANİSA	✓	X	✓	X	✓	✓	✓	X	✓
K.MARAŞ	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	X	✓
MARDİN	X	X	✓	✓	✓	X ¹	✓	X	✓
MUĞLA	✓	X	✓	✓	✓	✓	✓	X	✓
ORDU	✓	X	✓	X	✓	✓	✓	X	✓
SAKARYA	✓	X	X	X	✓	X	✓	X	X
SAMSUN	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	X
TEKİRDAĞ	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓	✓	X	✓
TRABZON	✓	X	✓	✓	✓	✓	✓	X ³	✓
ŞANLIURFA	X	X	✓	X	✓	✓	✓	X	X
VAN	X ¹	X	✓	X	✓	X	X	X	✓

¹: Bağlantı çalışmıyor/hatalı yönlendirme/sayfa boş

²: BİMER sayfasına yönlendirme

³: Eski tarihli doküman mevcut olduğu halde güncel doküman mevcut değil

Tablo 1’de, Yönetmelik gereği yayımlanması zorunlu olan hususların, büyükşehir belediyelerinin internet sayfalarında yer alma durumları gösterilmektedir. Tablo incelendiğinde, internet sayfasında zorunlu hususların tamamına yer veren büyükşehir belediyesi bulunmadığı görülmektedir. 30 büyükşehir belediyesinin tamamının internet sayfalarından ulaşılabilir olan tek zorunlu husus, mal ve hizmet alım ve satım ihaleleridir. Büyükşehir belediyelerinin birçoğu; standart dosya planlarını, encümen kararlarını ve denetim raporlarını, internet sayfaları aracılığıyla kamuoyunun erişimine sunmamaktadır. Yine yönetmelikle zorunlu tutulmuş olan meclis kararlarını, projelerini, yıllık faaliyet raporlarını ve ilgili mevzuatı da internet sayfalarında yayımlamayan büyükşehir belediyeleri bulunmaktadır. Bunların yanı sıra, kanun ve yönetmelik ile güvence altına alınması amaçlanan bilgi edinme hakkına erişim imkanının bulunmadığı 6 büyükşehir belediyesi bulunmaktadır.

İlgili Yönetmeliğe göre (Yönetmelik, 2004) kurum ve kuruluşlar, bilgi edinme hakkının etkin olarak kullanılabilmesi ve bilgi edinme başvurularından kaynaklanan iş yükünün en aza indirilebilmesi amacıyla, aşağıdaki türden bilgi veya belgeleri internet sayfaları üzerinden kamuoyunun bilgisine *sunabilirler* (md. 7).

- Teşkilat yapısı, görevler, bütçe, gelir ve giderler hakkındaki bilgi veya belgeler,
- Personel sayısı ve statüleri hakkındaki bilgiler,

- c) Verilen hizmetlere ilişkin bilgiler,
- d) Karar alma, hizmet sunma ve politika oluşturma yöntemlerine ilişkin bilgiler,
- e) Kamuyu etkileyen kararlar ve gerekçeleri, politikalar, bunlar hakkında idare tarafından yapılan değerlendirmeler ve bu kararların alınmasına dayanak teşkil eden temel bilgiler ve veriler,
- f) Kayıt, dosyalama ve arşiv düzeninin tanıtımına ilişkin bilgiler,
- g) Şikâyet ve başvuruların yapılma usulü ve verileceği merci veya yetkili kişi hakkında bilgiler,
- h) İstatistiki veriler, araştırma raporları, makaleler ve diğer belgeler.

İnternet sayfasında yer verilmesi gereken ihtiyari bilgi ve belgelere büyükşehir belediyelerinin ne düzeyde yer verdiği aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 2: Kurumların İnternet Sayfalarında Bulunması İhtiyari Olan Bilgiler

	Teşkilat Yapısı	Görevler	Bütçe Gelir ve Giderleri Hakkında Bilgi ve Belgeler	Personel Sayısı ve Statüleri	Verilen Hizmetlere İlişkin Bilgiler	Kamuyu Etkileyen Kararlar ve Gerekçeleri	Kayıt, Dosyalama ve Arşiv Düzeninin Tanıtımı	Şikâyet ve Başvuruların Yapılma Usulü, İlgili Mercii veya Yetkili Kişi	İstatistiki Veriler, Araştırma Raporları, Makaleler ve Diğer Belgeler
ADANA	✓	✓	✓	X	✓	✓	X	✓	✓
ANKARA	✓	✓	✓	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓
ANTALYA	✓	✓	✓	✓ ²	✓	X	X	✓	✓
AYDIN	✓ ²	✓ ²	✓	✓ ²	✓	X	X	✓	✓
BALIKESİR	✓	✓	✓	✓ ²	✓	X	X	✓	✓
BURSA	✓	✓ ²	✓	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓
DENİZLİ	✓	✓ ²	✓ ²	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓
DİYARBAKIR	✓	✓	✓	X	✓	✓	X	✓	X
ERZURUM	✓	X	✓	X	✓	✓	X	✓	X
ESKİŞEHİR	✓	✓	✓	✓ ²	✓	X	X	✓	✓
GAZİANTEP	✓	✓ ²	✓ ²	✓ ²	✓	X	X	✓	✓
HATAY	✓	✓ ²	✓ ²	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓
MERSİN	✓	✓	✓	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓
İSTANBUL	✓ ²	✓ ²	✓	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓
İZMİR	✓	✓	✓	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓
KAYSERİ	✓	✓ ²	✓ ²	✓ ²	✓	X	X	✓	✓
KOCAELİ	✓	✓	✓	✓ ²	✓	X	X	✓	✓
KONYA	✓	✓ ²	✓ ²	✓ ²	✓	X	X	✓	✓
MALATYA	✓	✓ ²	✓ ²	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓
MANİSA	✓	✓ ²	✓	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓
K.MARAŞ	✓	✓	✓	✓ ²	✓	X	X	✓	✓
MARDİN	✓	✓ ²	✓ ²	✓ ²	X	X	X	X	✓
MUĞLA	✓	✓	✓	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓
ORDU	✓	✓ ²	✓ ²	✓ ²	✓	✓	X	X	✓
SAKARYA	✓	X	✓	✓ ²	✓	X	X	✓	✓
SAMSUN	✓	✓	✓	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓
TEKİRDAĞ	✓	✓	✓	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓
TRABZON	✓	✓	✓ ²	✓ ²	✓	✓	X	✓	✓
ŞANLIURFA	✓	X	✓	✓ ²	✓	X	X	✓	✓
VAN	✓	X	X	X	✓	X	X	X ¹	X

¹: Bağlantı çalışmıyor/hatalı yönlendirme/sayfa boş

²: Performans Programı/Faaliyet Raporu içerisinde yer verilmiş

Tablo 2’de, Yönetmelik hükümleri çerçevesinde bilgi edinme başvurularından kaynaklanan iş yükünün en aza indirilebilmesi amacıyla yayımlanabilecek diğer bilgi ve belgelerin, büyükşehir belediyelerinin internet sayfalarında yer alma durumları gösterilmektedir. Tablo incelendiğinde, ihtiyari olarak yayımlanabilecek hususların büyük bir bölümünün, büyükşehir belediyelerinin internet sayfalarında yer aldığı görülmektedir. Birçok büyükşehir belediyesi, yönetmelikle zorunlu tutulmuş olan unsurları internet sayfalarında

yayımlamaktan kaçınırken, yayımlanma zorunluluğu bulunmayan unsurlara ise büyük oranda yer vermiştir. İhtiyari olarak yayımlanabilecek bilgi ve belgeler arasında sayılan teşkilat yapısına, tüm büyükşehir belediyelerinin internet sayfalarından ulaşılabilmektedir. Yönetmelikte ihtiyari olarak yayımlanabileceği belirtilen görevler, bütçe gelir ve giderlerine ilişkin bilgi ve belgeler, personel sayı ve statüleri, verilen hizmetlere ilişkin bilgiler, şikâyet başvuruları, istatistiki veriler ve araştırma sonuçları gibi bilgi ve belgelere de büyükşehir belediyelerinin birçoğunun internet sayfalarından ulaşılabilmektedir. Ancak bu unsurların büyük bir bölümü, büyükşehir belediyelerinin internet sayfalarında ayrı bölümlerde yayımlanmamakta, çoğunlukla performans programları veya faaliyet raporları içerisinde yer almaktadır. Yönetmeliğin bu bölümünde sayılan kayıt, dosyalama ve arşiv düzeninin tanıtımına ilişkin ise, hiçbir büyükşehir belediyesinin internet sayfasında bilgi veya belge bulunmamaktadır.

6. SONUÇ

Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik, bilgi verme yükümlülüğü çerçevesinde, kamu kurum ve kuruluşlarının internet sayfalarında zorunlu ve ihtiyari olarak yayımlanabilecek bilgi ve belgeleri düzenlemiştir. Yönetmeliğin bu hükümleri çerçevesinde, 30 büyükşehir belediyesinin internet sayfaları incelenmiş olup, yönetmelikte belirtilen zorunlu unsurların tamamına yer veren belediye bulunmadığı tespit edilmiştir. İncelemeye konu 9 zorunlu unsurdan 8 adedine yer veren tek belediye, İzmir Büyükşehir Belediyesi olup, denetim raporu haricindeki tüm bilgi ve belgeler internet sayfasında mevcuttur. Bununla birlikte, 6 büyükşehir belediyesinin (Gaziantep, Kayseri, Malatya, Mardin, Şanlıurfa ve Van) internet sayfasında, bilgi verme yükümlülüğüne esas teşkil eden bilgi edinme başvurusuna ilişkin herhangi bir bağlantı veya form bulunmamaktadır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi internet sayfasında, bilgi edinme başvuruları için iletişim bölümündeki formun doldurulması gerektiği belirtilmekte; ancak bu formda bilgi edinme seçeneği bulunmamaktadır. Adana ve Tekirdağ Büyükşehir Belediyeleri ise, bilgi edinme başvurusu için Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER) sayfasına yönlendirmektedir.

Yönetmelikte zorunlu unsurlar arasında sayılan standart dosya planları ise, yalnızca 7 büyükşehir belediyesi tarafından yayımlanmıştır. Yönetmelik, kamu kurum ve kuruluşlarının temel nitelikli kararlarının da internet sayfalarında yayımlanmasının zorunlu olduğuna hükmetmiştir. Bu çerçevede; büyükşehir belediye meclisi kararlarını yayımlamayan 4 büyükşehir belediyesi (Gaziantep, Konya, Malatya ve Sakarya) bulunmaktadır. Encümen kararları ise, yalnızca 4 büyükşehir belediyesi (İzmir, Mardin, Muğla ve Trabzon) tarafından yayımlanmıştır. Yönetmelikte sayılan zorunlu unsurlardan olan mal ve hizmet alım ve satımlarına ilişkin ihale ilanlarına, tüm büyükşehir belediyelerince yer verilmiş olmakla birlikte; Aydın Büyükşehir Belediyesi bu ilanlar için Elektronik Kamu Alımları Platformu (EKAP) sayfasına yönlendirmekte, Muğla Büyükşehir Belediyesi ise bu ilanları ayrı bir bölümde değil genel duyurular içerisinde yayımlamaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi internet sayfasında ise bu ilanlar; e-belediye uygulamalarının e-sorgulamalar bölümünde yer almaktadır. İhale ilanlarının, konu ile ilgisi olmayan bir başlık altında toplanmış olması, yönetmelik hükümlerinin yerine getirilmesini sağlamış olsa dahi, bilgiye erişimi zorlaştırıcı bir etmendir. Yönetmelikte sayılan zorunlu unsurlardan bir başkası olan projeler 7, yıllık faaliyet raporları 5, görev ve hizmet alanına giren konulara ilişkin mevzuat ise 6 büyükşehir belediyesi tarafından yayımlanmamıştır. Denetim raporları ise yalnızca Adana, Bursa, Diyarbakır ve Samsun Büyükşehir Belediyelerince kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Yönetmelikte, kamu kurum ve kuruluşlarının, bilgi edinme başvurularından kaynaklanan iş yükünü en aza indirilebilmesi amacıyla ihtiyari olarak yayımlanabilecek bilgi

ve belgeler de sayılmaktadır. Zorunlu olarak yayımlanması gereken bilgi ve belgelerde olduğu gibi, ihtiyari olarak yayımlanabilecek bilgi ve belgelerin tamamına internet sayfasında yer veren büyükşehir belediyesi bulunmamaktadır. Ayrıca, bu bölümde sayılan birçok bilgi ve belge büyükşehir belediyelerinin internet sayfalarında doğrudan yayımlanmamış, bunun yerine performans programları veya faaliyet raporları içerisinde yer almıştır. Özellikle görevler, bütçe gelir ve giderlerine ilişkin bilgi ve belgeler, personel sayısı ve statüleri ile istatistiki veriler ve araştırma raporları; çoğunlukla faaliyet raporları ve/veya performans programları dahilinde yayımlanmıştır. Bütçe gelir ve giderlerine ilişkin bilgi ve belgeleri yayımlayan 29 büyükşehir belediyesinden 9’u, görevlerini yayımlayan 26 büyükşehir belediyesinden 12’si, istatistiki veriler ve araştırma raporlarını yayımlayan 27 belediyeden 23’ü ve personel sayı ve statülerini yayımlayan 26 belediyenin tamamı; bu bilgi ve belgelere performans programları veya faaliyet raporları içinde yer vermiştir. Yönetmelikte sayılan bu bilgi ve belgelerin internet sayfalarında doğrudan yayımlanmak yerine farklı belge ve raporların içeriğinde yer alması; bu bilgilere erişimi zorlaştıracı bir etmendir.

İhtiyari olarak paylaşılacak bilgi ve belgeler arasında sayılan teşkilat yapısı, tüm büyükşehir belediyelerince yayımlanmıştır. İstanbul ve Aydın Büyükşehir Belediyelerinin teşkilat yapıları ise, internet sayfalarında doğrudan yayımlanmamış, performans programları içerisinde yer almıştır. Mardin Büyükşehir Belediyesi haricindeki tüm büyükşehir belediyelerinin internet sayfalarında, hizmet rehberi ve benzeri adlar altında, verilen hizmetlere ilişkin bilgiler mevcuttur. Kamuyu etkileyen kararlar ve gerekçeleri 30 büyükşehir belediyesinin 17’si tarafından yayımlanırken; kayıt, dosyalama ve arşiv düzeninin tanıtımına ilişkin bilgi veya belge yayımlayan büyükşehir belediyesi bulunmamaktadır. İhtiyari olarak yayımlanabilecek bilgi ve belgeler arasında sayılan şikâyet ve başvuruların yapılma usulleri ise Mardin, Ordu ve Van Büyükşehir Belediyelerinin internet sayfalarında yer almamakta, bu belediyelerin internet sayfaları aracılığıyla da şikâyet veya başvuru yapılamamaktadır.

30 büyükşehir belediyesinin internet sayfaları üzerinde yapılan bu inceleme, bilgi edinme hakkına ilişkin yasal ve yönetsel düzenlemelerin uygulamaya tam anlamıyla yansıtılmadığını ortaya koymaktadır. Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik hükümleri gereği yayımlanması zorunlu olan bilgi ve belgeler, birçok büyükşehir belediyesi tarafından yayımlanmamaktadır. Aynı yönetmeliğin, bilgi edinme başvurularından kaynaklanan iş yoğunluğunu azaltmak amacıyla yayımlanabileceğine hükmettiği bilgi ve belgelerin çoğu da internet sayfalarında mevcut değildir. Yönetmeliğin dayanağı olan 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanununun amacı, “...demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemek” olarak belirlenmiştir. Ancak Kanununun amacının aksine; bilgi edinme hakkının kullanımı, bilgi paylaşımının sınırlı tutulması veya bilgiye erişimin zorlaştırılması yoluyla kısıtlanmakta, hatta engellenmektedir. Kanunun amaç bölümünde açıklık ilkesine yer verilmiş olsa da uygulamada bilgi paylaşımına özen gösterilmemekte, gizlilikten vazgeçilememektedir. Kanunda, açıklık aynı zamanda demokratik yönetimin de bir gereği olarak görülmektedir. Demokratik bir yönetimin gereği olan katılım mekanizmalarının sağlıklı şekilde çalışabilmesi, katılımcıların bilgiye erişimi ile doğrudan ilişkili olup; bilgi edinme hakkının kullanımı önündeki bu engeller, katılımı da kısıtlayıcı nitelik taşımakta, demokratik süreçlerin işleyişini de sekteye uğratmaktadır. Dolayısıyla; daha demokratik ve şeffaf bir yönetimden bahsedilebilmesi adına bilgi edinme hakkının kullanımı önündeki engeller ortadan kaldırılmalı, yasal ve yönetsel düzenlemelerin uygulamaya yansıtılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- AYANOĞLU, Taner (2006), “4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Değerlendirilmesi”, Vatandaşın Bilgi Edinme Hakkı Uluslararası Konferansı Konferans Tutanakları, TESEV Yayınları, İstanbul.
- Başbakanlık (2002), Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı, <http://www.igb.gov.tr/Kutuphane/10%202003%20KYYY%20II.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.11.2017).
- ÇOLAK, N. İlker (2005), “Bilgi Edinme Hakkı Önemi ve Bilgi Verme Yükümlülüğü”, E-Akademi Hukuk Ekonomi ve Siyasal Bilgiler Aylık İnternet Dergisi, Sayı 39, Mayıs.
- GRIMMELIKHUIJSEN, Stephan ve FEENEY, Mary K. (2016), “Developing and Testing an Integrative Framework for Open Government Adoption in Local Governments”, Public Administration Review, Vol. 77, Issue 4, ss. 579-590.
- HASDEMİR, Tuğba Asrak (2014), “Türkiye’de Kamusal İletişim ve Bilgi Edinme:10 Yılın Ardından Panoramik Bir İnceleme”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 47, Sayı 3, Eylül 2014, s.111-144.
- İBİŞ, Hatun ve AKDAĞ, Mustafa (2015), “Bilgi Edinme Kanunundan Yararlanma Sıklığı: Erciyes Üniversitesi Örneği (2011-2014)”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 38, ss. 157-174.
- Kalkınma Bakanlığı (2003), 58. Hükümet Acil Eylem Planı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/EylemVeDigerPlanlar/Attachments/13/58.HukumetAcilEylemPlani.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.11.2017).
- KAYA, Cemil (2005), İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- KUNTBAY, İhsan (Çev.) (1978), “İdarenin İşlemleri Karşısında Bireyin Korunması Hakkında Karar”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 11, Sayı 4, ss. 3-11.
- MALAMUD, Carl (2010), “By the People”, Open Government Collaboration Transparency and Participation in Practice, Ed. Daniel Lathrop ve Laurel Ruma, O’Reilly Media Inc, CA.
- MENDEL, Toby, (2008) “Freedom of Information: A Comparative Legal Survey”, Second Edition, Unesco, Paris.
- ÖNEN, Mustafa (2016), “Kamu Yönetiminin Denetlenmesinde Dilekçe ve Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması: Kamu Denetçiliği Kurumu ile İsveç Parlamento Ombudsmanlığına Yapılan Şikayetlerin Değerlendirilmesi”, Social Sciences, 11(2), ss. 62-84.
- ROBERTSON, K.G. (1999), Secrecy and Open Government, Why Governments Want You to Know, Macmillan Press Ltd, London.
- SAYOGO, Djoko Sigit, PARDO, Theresa A. ve COOK, Meghan (2014), “A Framework for Benchmarking Open Government Data Efforts”, 47th Hawaii International Conference on System Science.
- SOYKAN, Cavidan (2006), “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında Bilgi Edinme Hakkı: Özel Hayatın Gizliliği X İfade Özgürlüğü”, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Çalışma Metinleri III, <http://www.ihmpolitics.org/files/metinler/soykan.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.11.2017).

- ŞENGÜL, Ramazan (2014), “Avrupa Konseyi Belgelere Erişim Özgürlüğü Sözleşmesi Karşısında Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 47, Sayı 3, ss. 91-110.
- TANSUĞ, Çağla (2003), “4982 Sayılı Kanun Uyarınca Bilgi Edinme Hakkının İçeriği”, Galatasaray ÜHFD, Yıl: 2, Sy. 1, ss. 121-134.
- TBMM (2003), “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum ve Adalet Komisyonları Raporları (1/632)”, https://www.tbmm.gov.tr/bilgiedinme/bilgi_edinme_komisyon_raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 22.11.2017).
- YAĞMURLU, Aslı (2007), “Bilgi Edinme Kanunu ve Halkla İlişkiler”, Amme İdaresi Dergisi, 40(4), ss. 63-79.
- YERGÖK, Mehmet Ziya (2003), TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:22, Cilt:27, Yasama Yılı:2, 5. Birleşim, 9 Ekim, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c027/tbmm22027005.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.12.2017).
- YILDIRIM, Ramazan (1998), “İdare Hukuku Açısından Bilgi Edinme Hak ve Özgürlüğü”, T.C. Başbakanlık İdari Usul Kanunu Hazırlığı Sempozyumu (17-18 Ocak 1998), Ankara, ss. 227-238.
- Yönetmelik (2004), Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmî Gazete, Sayı:25445.